

ITHACA-hanke

29.06.2010

Uusi eurooppalainen työkalu ihmisoikeuksien ja yleisen terveydenhoidon arvioimiseksi mielenterveys- ja päihdelaitoksissa

Mikä on ITHACA-työkalu?

Yhteiseurooppalainen, 15 maan ITHACA-hanke (Institutional Treatment, Human Rights and Care Assessment - Ihmisoikeuksien ja terveydenhoidon arviointi laitoksissa) on EU:n kansanterveysohjelman osarahoituksella kehittänyt työkalun laitoshoidon ja asumispalvelujen arvioimiseksi. Työkalu on tarkoitettu ihmisoikeuksien ja yleisen terveydenhoidon toteutumisen arvioimiseksi mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Arviointityökalun suunnittelivat palvelujen käyttäjät, ihmisoikeuksien asiantuntijat, psykiatrit, psykologit ja yhteiskuntatieteilijät. Sitä on menestyksekkäästi kokeiltu 87 yksikössä 15 maassa, kattaen laajasti eri yksiköitä mielenterveys- ja päihdepalveluissa. ITHACA-työkalu tunnistaa sekä ihmisoikeusloukkauksia että esimerkkejä hyvistä käytännöistä ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja kunnioittamiseksi. Suomessa hankkeen toteutti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL:n) Vaasan toimipiste.

Palveluiden käyttäjien vahva osallisuus

ITHACA-arviointityökalun kehittämisessä palvelun käyttäjät, kokemusasiantuntijat, osallistivat kaikissa vaiheissa. Yli 100 palvelun käyttäjää osallistui ryhmäkeskusteluihin joita käytiin kussakin maassa. Suomessa kahdeksan kokemustutkijaa teki arviointikäyntejä laitoksiin ja asumispalveluihin ja testasivat arviointityökalun hyödyllisyyttä. Yksi kokemustutkija Suomesta sanoo *"kokemus on ollut erittäin antoisa ja olemme oppineet paljon. Lähtökohtana oli yhdistää ihmisoikeuksien valvonta yritykseen vaikuttaa palveluiden kehittämiseen ... olen yhä vakuuttuneempi siitä, että on tarpeen osallistaa palveluiden käyttäjät seurantaan, arviointiin ja tutkimukseen"*.

ITHACA-työkalun tarve Euroopassa

Mielenterveyslaitoksissa asuvat ihmiset eri puolilla Eurooppaa jäävät liian usein pois näkyvistä, ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen valvonta on usein heikkoa. Näin mielenterveyskuntoutujat ovat erittäin alttiita oikeuksiensa laiminlyönnelle tai väärinkäytöksille. Kansainvälinen yhteisö otti merkittävän askeleen eteenpäin vammaisten ihmisten oikeuksien turvaamisessa ja suojelemisessa vuonna 2006 hyväksyessään Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Sopimus asettaa yhteiskunnalle vastuun kaikkien vammaisten (mukaan lukien mielenterveysongelmaisten) tarpeista. Vammaiset eivät saa olla sosiaaliturvan tai hyväntekeväisyyden kohteita, vaan heidän tulee saada olla toimijoita joilla on oikeuksia. Hallitusten ja yhteiskuntien tulee luoda ympäristöjä, jotka edistävät ja mahdollistavat vammaisten henkilöiden oikeutta terveyteen, koulutukseen, kansalaisvapauksiin ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten antamaan suojeluun. ITHACA-työkalun kehitystyössä havaittuja keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa pääsy omiin hoitotietoihin, osallistuminen oman hoitosuunnitelman laadintaan, oikeus kirjeenvaihtoon ja vierailijoiden vastaanottamiseen, ja hoidon siirtäminen laitoksesta yhteisöön.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen henkilöstön rooli

Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on rooli ihmisoikeuksien suojelussa ja kunnioittamisessa. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen henkilöstöllä on erityinen vastuu varmistaa, että ihmisoikeudet ovat ensisijaisia ja he voivat:

1. Ajaa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointia ja täytäntöönpanoa Suomessa.
2. Kehittää, käyttää ja parantaa seurantajärjestelmiä joihin palveluiden käyttäjät täysivaltaisesti osallistuvat
3. Tukea palvelujen käyttäjien paikallisia ryhmiä ja niiden tukiryhmiä
4. Tukea mielenterveysavopalvelujen etenevää kehittämistä

Yhteystiedot ja lisäresursseja

Lisätiedot ITHACA-hankkeesta löytyvät sivulta <http://groups.stakes.fi/MTR/Fl/projektit/ithaca.htm> tai englanniksi hankkeen kansainvälisiltä sivuilta www.ithaca-study.eu tai ottamalla yhteyttä hankkeen johtajaan professori Graham Thornicroft (graham.thornicroft@kcl.ac.uk) tai Suomen vastuuhenkilöön, tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck (kristian.wahlbeck@thl.fi).

www.thl.fi